

Gazda Enikő – Benedek H. Erika

PUSZTINAIK CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚJÁRÁSA 1993-BAN

Pusztina Bákó megyében, a Tázló folyó mentén helyezkedik el. A madéfalvi veszedelemkor települtek ide csíki székelyek. Eredetük-ről Domokos Pál Péter szerint még a közelmúltban is tanúskodott egy olyan főködtípus, amely a csíkiak viseletében lelhető fel. Nyelvjárásukban, szokásaikban, népviseletükben és teljes névrendszerükben a lészpediekkal rokoníthatók. A forrásmunkák a XIX. század végén 300 családról írnak, ma mintegy 2000 lakosa van. A falu lakosai ma is katolikusok, mindenki ért magyarul. A helyi román értelmiség azonban a magyarok ellen bujtogatja a falu népét, és sikerült is megosztania a közvéleményt. A helybeliek erről úgy nyilatkoznak, hogy két párt van. A két párt-ra szakadás oka nem tisztázott, egyesek egy magyarországi autóbusz bejövetelekor kirobbanó konfliktusban látják a pártosodás okát: *Jöttek vajegy autóbusz jól megrakodval, hoztak zenészeket, mindent. Beengedték, s mikor oda értek, oda, oda, ott a papok úgy felültették, a világot úgy felültették, hogy készek voltak, megüssenek. Készek voltak megüssenek. Még nem mertünk menni el misére es ... Na, mind a papok ültették fel, mind a papok! Megtudtuk, há, megtudtuk, hogy mind a papok. Kerestek embereket az öveikből, s felültették mind. Hatsátok el! Hatsátok el! Hatsátok el! Nem kell! S el es hajtották, meg es mondta a menyem, hogy nem lehet itten elétartás. Bákó es akarta.* (D. P. I.)

Pusztinában, mint minden csángó faluban, a vallási kötődés bizonyosfajta identitást is jelent. Katolikus hitükön keresztül kötődnek a nemzeti kultúrához, és ezáltal határolják el magukat a számukra másságot jelentő környezetüktől. Vallásos hitük mély, olyannyira, hogy életük menetét és teljes időbeosztásukat ez határozza meg, ez tagolja. *Aki az Istenbe bízik, meg nem csalatkozik. Amíg az Istenbe bízol, az segít meg a legjobban. Ha a misére el tudol menni... Nálunk szoktunk... Minden reggel elmenünk misére. Minden reggel elmenünk, hétközbe is, nem csak vasárnap. Vasárnap nem eppog dolgozunk, nálunk nem szoktunk. En láttam, Csíkszeredába kimentem, a lányomnak ott vót a munkahely, iskolában vót ottan... Kimentem, vasárnap kapáltak, én úgy csodálkoztam. Nálunk olyan kollektív vót, hogy mondjuk, olyan gazdaság, mi úgy mondjuk kollektív románysosan. De minket vasárnap sose tettek ki munkára. Nem mentünk.*

Az év vallási ünnepek által tagolt, ez teremt egy belső, mindenki által ismert és alkalmazott időszámítási rendszert. Az ünnepek között tartják

számon a búcsúkat is. Pusztina a környék megbecsült búcsújáró helye, a szomszédos falvakból sokan látogatják meg a Szent István védelme alatt álló templomot. A templombúcsúknál nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az olyan kegyhelyeknek, amelyek esetleg többnapi járásra helyezkednek el. Ezek közé tartozik Csíksomlyó is.

Moldva-szerzte elterjedt a legenda, amely szerint a csíksomlyói Mária-szobor Barátból, egy moldvai faluból származik, onnan menekítették el Csíksomlyóra: *A szobor Barátból való, aszonták, s onnét indították, hogy elvigyék. El akarták vinni messzébb valamerre, de csak eddig Csíksomlyóig kivitték, s többet onné előbb nem tudták vinni. Hat ökröt tettek, mer akkor nem vót ennyi mesina. Mi úgy mondjuk, mesina, de ennyi busz, ennyi vanat, ennyi nem vót semmi, sem autó, semmi. Há ökrökvel húzták. Négy ökröt tettek, s hat ökröt tettek, s onné nem tudták többet megmozdítani. Somlyótól mer errébb nem tudták vinni, s akkor ott el kellett hagyni. S akkor aszonták, ott valami szent hely kell lejen, azért az egyért, onné előbb a Máriát nem tudták vinni. Akarták messzébb vinni... Így hallottam én es...* (L. K.)

Ennek a búcsúnak már hagyománya van, az idősebb nemzedék még emlékszik a nagyszülei csoportos, gyalogos búcsújárására. Abban az időben a búcsú vezetője a *deák* volt. A deákság intézménye egy csak Moldvára jellemző intézményrendszer volt. A *deák* szerepköre nagyrészt a mai kántoréval azonos, ő vezeti a búcsús csoportot, szervezi meg a zarándoklatokat, amelyekben kezdi az énekeket és az imákat. Ő az, aki irányítja a halott melletti virrasztást. A deák volt a templomon kívüli vallásos élet megszervezője és irányítója, magyar imádságok és énekek gyűjtője és terjesztője.

A moldvai magyarság kulturális életének szempontjából tehát sorsdöntő szerep jutott a deákoknak. *Anyám tátája tizenkétszer járt gyalog. Mikor indultak el? Nem tudhatom, mert akkor én meg kicsi leán vótam, édesanyám emlegette. Elindultak iginesen, a havasokon keresztül közel van, most a buzval kerülnek, iginesen tudták az ösvényt és az utat, s úgy közel vót, jártak gyalog. Amikor gyalog mentek, mentek keresztvel, máskor keresztvel ismét a faluból, Pusztinából keresztvel mentek egész Csíksomlyóra. Akkor vezette, mer tudtak imádkozni, volt nálunk is egy öregember, vót egy pusztinai, tudta a magyar könyvet csitilni is, imádkozni is, Pál Józsi Józsi vót.* (L. K.)

Lévén hogy a deákokat Csíksomlyón képezték, így érthető, hogy a búcsúsok figyelmét is előszeretettel irányították Csíksomlyó felé. Becze József, az egykori magyar tanító tájékoztatott arról, hogy ő – még magyar

tanító korában – összegyűjtötte a faluban a régi magyar énekeskönyveket és több kézirásos dokumentumot, és ezeket beadta a bákói archívumba. Ezekről azóta sem lehet semmit tudni, de még az esetleg a faluban maradt példányokra sem sikerült rábukkannunk.

A román hatóságok sohasem nézték jó szemmel a somlyói búcsúra induló csoportokat. Az első engedélyezett csoportos búcsújárásra 1922-ben került sor, ez mind intenzívebbé vált a háborúk közötti időszakban. A legnagyobb búcsúra 1948-ban került sor, ekkor a csángók útiköltségének felét a Magyar Népi Szövetség állta. Ekkor Bákóból különvonatot indítottak a búcsúsoknak. 1949 után, miután Márton Áront letartóztatták, a moldvai csángók gyalogos búcsújárása is egyre lehetetlenebbé vált. A hegyen átjövöket a hatóságok igazoltatták, megverték, megfélemlítették, így akarták meggátolni a további zarándoklatokat. A szocializmus vallásellenessége a csángók kegyhelylátogatására is rányomta bélyegét, csak kis csoportokba verődve, lehetőleg minden feltűnést elkerülve szivárogtak be Csíksomlyóra. *Egyedül is összetaláltunk, mentek húsz-harminc-negyvenen; vót, hogy száz es vót a faluból. A másikkokhoz bévegyültünk és mentünk osztán.* (L. K.) *Ötön, haton, heten, tízen es vótunk. Nem mentünk innen ilyen ízével, keresztvel, hogy mondják ... Há nem mentünk, csak így buzval. Mentek buzval, mentek tréval. [...] Innet Moinestről osztán vet-tük a trént. Vezető nem volt senki, csak ő maga. Ő szegény ha látta, hogy megy a világ, ő es ment.* (T. E. és G. GY.)

Szervezett búcsújárásra hosszú szünet után csak két esztendeje került sor. *Én csak buzval jártam, vonatval, egyedül. Csoportval nem régen mentek Pusztinárol, most a tavaly buszt fogadtunk, mentünk csoportba.* (L. K.)

Előkészületek

Míg a más búcsúkra menéskor a pap áldását adja az indulókra, Csíksomlyóra a közelmúltig mindenki úgy ment el, ahogy tudott, szomszédainak, ismerőseinek sem szólva a készülődésről. Így a közvetlen előkészületekről csak mostanság lehet tudomást szerezni, amikor félig hivatalosan, tömegesen is szerveznek "kiruccanásokat". Somlyó messze van, így több napra kell felkészülni. Míg erdélyi falvakban az a legfontosabb előkészület, hogy elegendő ételmet, pénzt, kényelmes – utazásra vagy zarándoklásra is alkalmas – ruházatot teremtsenek elő, a pusztinaiaiknál nem ezek a szempontok a dominánsak. Somlyón kerülnek először olyan tudathasadásos állapotba, hogy nem tudnak saját anyanyelvükön énekelni, imádkozni.

Bár az idősebb korosztály még emlékszik olyan szövegekre és dal-
lamokra, amelyeket otthon a deáktól tanult, ezek nem mindig egyeznek
meg a mostani, kanonizált ima- és énekszövegekkel. Pontosan emiatt már
a búcsú előtti héten összegyűltek, hogy a legfontosabb énekeket együtt
megtanulják. Az összejövetelekre a szervezőnek is tekinthető Eröss József
bolthelyiségében került sor. Itt gyűlt össze hét-nyolc asszony, a tanító és a
bolt tulajdonosa. (Eröss Mátyásné, Szűcs Tinka, Bartos Katalin, Barta
Ilona, Mátyás Mária, Becze József – a tanító, Eröss József – a szervező.)
*Nálunk nem úgy van, mint a magyaroknál, hogy a férfiak is énekelnek,
nálunk a férfiak szégyellnek énekelni. Másoknál az imádkozás nem szé-
gyen, énekelnek a leányok es, legények es. A leányok nálunk is énekelnek.
Ott látom, ott kifele Csíksomlyón, ott mindenki énekel, úgy tudják, mint a
Miatyánkot ahogy tudják, mindent.* (L. K.)

A tanító és a bolttulajdonos főként a szervezői teendőket látják el, az
énektanulás is az ő segédeszközeikkel és irányításuk alatt folyik. Az
énektanuláshoz fénymásolt, nyomtatott szövegeket használnak, ezeket az
előző esztendőben szerezték be a csíksomlyói búcsúban. Másik segédeszkö-
zük a kazettás magnó, amelyről visszahallgatják és ellenőrzik az eléne-
kelt dallamok hitelességét. Az énektanulás szüneteiben róluk készült vi-
deofelvételeket néznek az Eröss József videóján. Közben söröspoharak
mellett a látottakat kommentálják szakértői szemmel. A látott személyek
kapcsán felidézik az eseményt, amelyről a film készült, és élménytörténe-
teket mesélnek a szereplőkről. Barta Ilona felidézi egyik régi emléket: Pál
Józsi Józsiival, a régi deákkal volt együtt a búcsún, ott megbeszélték, hogy
jövőre is együtt mennek. Az öreg még abban az évben meghalt, és az Ilo-
na néni álmában megjelent:

– *Há maga meg mit csinál?*

– *Ne azt mondd, azt mondd, hogy miért nem jöttél el Somlyóra, mikor
annak milyen nagy érdeme vagyon?*

Ezeknek az embereknek a tudatuk mélyéig hatnak, de talán még a tu-
datalattjukba is befészkelik magukat a vallásos képzetek, és ezek a legel-
lenőrizetlenebb pillanataikban törnek a felszínre. Itt az álomnak különle-
ges funkciója van, s ennek az álomnak annál is inkább, mivel a megjelenő
személy már halott, egy másik világ titkaiba beavatott, aki megerősítheti
az addigi elképzeléseiket a búcsú "érdemeiről".

A szervezési munkákat Eröss József végezte az elmúlt két esztendőben.
Az ő elmondása szerint a szervezés "sok bajjal jár, kell beszélges a néppel." Ez
ebben a faluban elég hálátlan feladat, hiszen a két pártra szakadt lakosságtól a
legváratlanabb reakciókra számíthat. Hosszú időn

keresztül két párhuzamos szervezés működött a faluban, a román párt külön készült a búcsúra. A szervezési munkában az első feladat a kocsi bérlése. Ez a feladat sem könnyű, hiszen a másik párt esetében is ezért fulladt kudarcba a vállalkozás. Végül is csak az Eröss József vezette magyar párt indulhatott útnak. *Beszélgettem a soferokkal, sefokkal, vezetőikkel, amelyek tudott még kocsit. Bákóban is beszéltem, itt Moinesten is. Aztán sofer is került, ennyi nép került, ennyi nép jött ki. Busz nem lett volna Bákóból, dupla árba került volna. Mondtam, ennyi a pénz, kicsibe ennyi belefér. – Ha akartok, mentek kocsival! – Most nincsen kocsi, az a baj. Nincsen többet értéke a pénznek.* (E. J.)

A problémát nemcsak a kocsi megszerzése jelentette, hanem a pénz összegyűjtése is. A 2000 lejes összeget mindenki soknak tartotta. A pénz különböző termékek eladásából állították elő. Régebben ez az összeg jelképes volt, 20–30–40–50 lej, később 150, *nem volt drága akkor, mint most.* Olyanok is voltak, akik a szervezőt bíralták a magas összeg miatt, úgy tartották, hogy ő a pénz egy részét magának elveszi.

A pusztinai ember különleges gondot fordít a lelki tisztaságára (naponta misét hallgatnak, többször végigimádkozzák az olvasót). Csíksomlyóra szombat hajnalban indulnak, péntek az egész év folyamán böjt-nap, ekkor húst és zsíros ételt nem szabad fogyasztani. Az ehető ételek közé sorolták a ptyókat, paszulyt, tejet, tojást. A gyalogos búcsújárások idején az indulás napja péntek volt, ekkor csak indulás előtt étkeztek. A búcsúba indulás előtt szigorú kötelezettség a gyónás. *Ej, hát mikor elmennek, örökké igen. Akkor, amikor kimenünk, gyónunk, s akkor egy nap, két nap, amíg jöttünk, még megcsalattunk.* (L. K.) Akik nem tudnak elmenni, azok is valamilyen formában készültek a búcsúra, utánaérdeklődtek, hogy az ismerősök közül kik mennek, és rájuk bízták a Máriának szánt pénzt és a Mária-szobor megérintésére (*érintőzés*) szánt tárgyat. Ugyancsak a búcsút megelőzően került sor a viselkedésre vonatkozó útmutatások megbeszélésére. *Minket is tanítottak a régi fehérnépek, hogy nem jó visszaneéz es, csak előrefelé nézz, vissza ne tekintél. Akkor lenne érdemes, de nem tudod megállni, s ottan kimész, annak van érdeme, a Jézus hágója, amelyik egyenesen kivan, s a keresztfák ahol vannak; de nem tudod megállni, meg másszor visszatekintel, s akkor ottan kimész, annak van érdeme.* (L. K.)

Búcsúba indulás előtt igyekeztek a házat, az udvart stb. kitakarítani, rendbe tenni. A házat, a ház körüli teret, az állatokat a közvetlen szomszédságra hagyták. Sok esetben csak a szabadon engedett kutya volt az, ami a házra és a jószágokra vigyázott. *Én semmi izét nem ismertem, hogy*

kicsid legyen valami. Másnak kicsid pisenjei voltak, csürkék... Itt hagy-tam mindent az Isten számára. Két nap nem vesz el semmi. (L. K.)

A sütés-főzéshez nem kapcsolódnak különleges szabályok, mindenki a számára leghozzáférhetőbbnek tűnő ételeket készítette el. Erre főként péntek este került sor. Ez természetesen az asszonyok feladata volt; a legtöbbet húst sütöttek (szárnyast), tojást főztek, zöldséget készítettek elő (retek, zöldhagyma), valamint különböző olajban sült keltszűcsit sütöttek.

Pusztinában nem készítettek csak a búcsúban használatos ruhákat, a meglevő népviseletben mentek erre a zárandókútra is. A nők hímzett vállú és ujjú vászoninget vettek fel. A régebbi típusú *alárendes* és *nyekeszitos* (ferdén csikozott ingtípus) mellett egyre nagyobb szerep jut a *kovorosnak* (szőnyegszerűen dús összefüggő mintázatú ing), valamint a *buzsorosnak* (rózsás, illetve nagyobb virágos díszítésű). Az ingnek a legtöbb esetben *pendely* része is volt. A pendelyre fölül egy *katrincának* nevezett lepel-szoknyát borítottak, ez többnyire Moldva-szerre azonos, gyapjuszövetből készült, színvilága sötét tónusú. (Széles fekete és keskeny bordó, erős rózsaszín és fehér csíkok váltakoztak.) A fiatalabbakat többnyire *fótában* lehetett látni (ez vékonyabb anyagból készült, színvilága minden esetben fekete és erős rózsaszín; a katrincától abban is eltér, hogy csikozása víz-szintes és az alja rojtozott). Mind a katrincát, mind a fótát a derekukon többször körbetekert gyapjúból készült szövött övvel erősítették fel, ezt a csíkos övet *bernyócnak* nevezik. A fejükre kendőt tettek, mindenkinek amilyen volt. *Szabadon nem voltak, mint Krisztus nem.* (G. GY.) Voltak, akik *oláhosan*, polgári öltözékben mentek a búcsúba.

A férfiak már nem ragaszkodnak annyira a hagyományos csángó népviselethez, ők mindannyian polgári öltözékben indultak, csak a búcsú helyszínén öltözték fel néhányan a hosszú fehér szövetingből, testhez álló, fehér gyapjuszövetből készült nadrágból, az asszonyokénál vastagabb, de ahhoz hasonló szövött gyapjú övből, bolti cipőből és kis fekete kalapból álló népviseletet.

A búcsún a gyerekek közül csak a kislányok vettek részt, ők a méretüknek megfelelő népviseletben jelentek meg. Ajándékokat készítettek elő Máriának is. A legtöbbet pénzt vittek, de akadtak olyanok is, akik gyer-tyát és virágot. *Pénzt igen, vittünk; hogyne a Máriánál is, a Krisztusnál is. Az ótárt megkerültük, mennyit akarsz, annyit vetsz, amennyit vetsz, többet érsz vele. Mária tiszteletire, segélyekre, adjon egészséget, ezt adjon, azt adjon, amit gondolsz magadban.* (L. K.) Ezekén kívül már csak az

érintőzésre szánt tárgyakat készítették elő, ami bármilyen ruhadarab lehetett. Offereket, írott táblácskákat nem visznek magukkal.

Indulás

Az indulást szombatra, hajnali négy órára tervezték. Gyülekezőhelyül a templom előtti teret választották, akárcsak más búcsú esetében. Az áldásosztás elmaradt, mivel a papok most sem szorgalmazzák a somlyói búcsúra való menést. Az útszéli padon üldögélve várták az autó megérkezését. Ennek ellenére, hogy a sofőr helybéli volt, félórás késéssel sikerült csak elindulni. A gyalogos zarándokok idején a keresztet és a zászlókat a templomban tárolták, és az indulás előtt onnan vették magukhoz őket. Mióta ezek a zarándokok megszűntek, azóta ezeket a kellékeket a somlyói búcsúra való indulás előtt már nem veszik magukhoz. A templomot ilyenkor ki sem nyitják, hiszen a papok most sem szorgalmazzák az erdélyi búcsújárásokat. Fogadalomtételekről nincs tudomásunk, ők többnyire vallásos indokokból és a vallási élmény megéléséért mennek a kegyhelyre. Ugyanakkor ez a nemzeti kultúrához való kötődés egyetlen formája számukra.

Szombat reggel 4 óra 30 perckor megérkezett a munkásszállító autó. A búcsún főleg középkorú nők vettek részt, de kisebb arányban férfiak és fiatalok is képviseltették magukat. Csak néhány munkába induló kerékpáros férfi köszöntötte őket. A felszállás sorrendjében nem volt megfigyelhető semmilyen szabályosság. Az autóban sem érvényesült semmilyen különleges ülésrend. A búcsúsók közül szinte mindenkinek volt csomagja. Börtáskákban, különböző anyagokból készült szatyrokban és a népviseletet kiegészítő csángó tarisznában szállították a két napra szükséges élelmet, innivalót (vizet, alkoholt), ruhákat, pokrócokat, takarókat. Felszállás után a csomagokat mindenki a maga ülése alá tette, illetve a tarisznákat egyesek a fogózkodó rúdra kötötték vagy akasztották.

Út Csíksomlyóra

Közvetlenül az elinduláskor keresztet vetettek, és Mária segítségét kérték (*Segíts meg minket, Mária!*). Ezt követően rögtön olvasómondásba kezdtek. Az olvasót az egyik idős férfi magában kezdte imádkozni, ezután László Katalin kezdeményezésére és előimádkozására az egész csoport bekapcsolódott. A pünkösdi időben szokásos dicsőséges olvasót mondták magyarul. Az olvasómondás végén a Dicsőség szövege a következő volt:

Patriárkák, próféták, mártírok, apostolok s mind az egész szentek, nyérétek meg nekünk a mennyet, így dicsőségiben. A dicsőség az Atyának, a Fiúnak, a Szentlélek Úristennek a nevébe, miképpen kezdetben való most és mindörökkön örökké, Amen.

Az olvasó elmondása után kötetlen beszélgetésbe kezdtek. A kommunikáció öncélú volt, többnyire csupán azért beszélgettek, hogy a kínos hallgatást feloldják. Kezdetben inkább az eddigi somlyói búcsúkról mondtak élménybeszámolókat, utána pletykaszerű történetek következtek a falubeli emberekről, a gazdasági helyzet romlásáról (öngyilkosság, gyilkosság, a pénz elértéktelenedése).

Időközben megérkeztek Mojnestre, ahol felvettek egy pusztinai születésű asszonyt. Kesőbb a hangulat egyre oldottabbá vált, olyannyira, hogy egy üveg bor is előkerült és körbejárt. Kérdésünkre, hogy szabad-e alkoholt fogyasztani a búcsúban, a következő választ kaptuk: *Igen, igen, igen... Ha vittél egy kicsit, úgy egy pohárral, kettővel, há. Csak ne részegegy meg, tudjad, hogy mit csinálsz.* (L. K.)

Útközben volt még egy állomásunk, egy forrásnál, ahol vízzel töltötték meg az üvegeiket. Az utat még egy helyen megszakították, amikor a hegyen gyalog átjövő gyimesi búcsúsók átvágtak az útesten. Ekkor a kocsiból csak néhány férfi szállt ki, az asszonyok az ablakba tolulva követték és kommentálták az eseményeket.

Az olvasót útközben kétszer mondták el: egyszer közvetlenül indulás után, másodszer pedig amikor már egészen közel voltak az úticéljukhoz. Ezenkívül még gyakorolták az énekeket is (*Szűz Mária mennynek gyöngye, Angyaloknak királynéja, Édesanyám hozzád jöttünk, Van egy égi anyám nékem, Jöjj el, jöjj el*). Ezeket az énekeket a közös összejöveteleken tanulták még Pusztinában. Mivel Dani Péter Ilona, a *Máriát dicsérni hívek jöjjetek* c. ének ismerője nem volt az autón, megkértek minket, hogy játsszuk nekik vissza a felvételt. Ami eltérésnek számít az előzőhöz képest, az az, hogy az előimádkozó asszony az olvasó elmondása után archaikus imákba kezdett: Mennyeknek örömanya, Koronámnak három ága.

Megérkezés Csobotfalvára

A pusztinaiak első megállója a Csíksomlyó közelében levő Csobotfalva volt. A Szent Péter-templom mellé május 29-én reggel 7 óra 37 perckor érkeztek meg. Megérkezéskor *imádkozunk, egyebet nem csi-*

nálunk. Mikor a templomot meglátjuk, s odaérünk, imádkozunk. Elmondunk egy Miatyánkot. Hálát adunk az Istennek:

– Edes Máriám, hála neked, hogy megsegítettél, hogy kiértünk, segélj meg vissza es!

Ennyit. Mindenki magába imádkozik. Ha lenne ki vezesse... Mindenki magának, ki mit tud, azt mondja. Vannak szép énekei a Máriának, fujták, hogy Nem vagyunk árvák, Mennynek gyöngye..., de nem tudom őkot, nem tudok írást, de mikor a többi éneкли, én es tudom. (L. K.)

Miután elhagytuk az autót, mindenki letelepedett a földre leterített pokrócokra, hogy elfogyassa a reggelijét. Voltak, akik a kereszt tövébe ültek, mások a templom mögötti füves területet vették birtokba. A kb. negyven emberből álló csoport öt kisebb csoportra tagolódott. A terítékre kerülő ételek a következők voltak; kenyér (*kenyeret örökké vittünk. Nem vói olyan étel, amit nem szabadott vinni. Ki mit akart, azt vitt, abba nem vegyültek bele* – L. K.), túró, tojás, sült hús, retek, zöldhagyma, olajban sült kelt tészták. Ezekből meg-megkínálgatták egymást. Időközben a csoporthoz csatlakoztak a Csíkba, Brassóba kiszakadt pusztinai fiatalok. Csíksomlyó számukra nemcsak lelki megtisztulást jelentett, hanem egyben szeretteikkel való találkozási lehetőséget is. Olyanok is voltak, akik az erdélyi városokban tanuló gyermekeiket láthatták viszont. Az étkezés befejezése után a csomagokba visszakerültek az ételek, és kikerültek onnan az otthonról hozott ruhadarabok. A nők egy része felvonult az autóba, átöltözni, mások a férfiak és a gyermekek öltözködésében segédkeztek. A nők főként az ingeiket cserélték le. A legtöbben levették a kötött holmikat, hogy a különböző ingtípusok valamelyikét öltse magukra. A férfiak teljes öltözéke megváltozott. A nők és a kislányok nyakába több réteg különböző színű gyöngysor került. Az étkezés és az öltözködés befejezése után a csomagokat a kocsiba tették, a kocsit bezárták és sorba állva, énekszó mellett bevonultak a csobotfalvi templomba. A mise kilenckor kezdődött. A pap külön köszöntötte a *moldvai testvéreket*, közben különböző búcsús zászlókat hoztak be, köztük a moldvai magyarok háromágú lobogóját is. Ezt Eröss József, Becze József és még egy harmadik férfi hozta ki (a lobogó harmadik rúdját a búcsú egész ideje alatt felváltva vitték a férfiak). A mise befejeztével a pap felkérte a moldvai csángókat, hogy énekeljenek el egy szentes éneket. A *Van egy égi anyám nekem* címűt énekeltek el. Végül a Csíkszeredában tanuló csángó gyermekek a Csángó himnusz el-éneklésével köszöntötték a moldvaiakat. Ezután a pap útmutatásai szerint menetbe szerveződtek; a somlyói és a csomortáni kereszt után sorakoztak fel a csángók. A moldvai kereszt után (melyet a kalagori lányok vittek), a

hármás lobogó következett. Ezt követték a férfiak, utánuk a Szűz Anya szobrát szállították, mögöttük a gyermekek és leghátul az asszonyok és lányok zárták a sort. Több pap kíséretében így érkeztek meg a csíksomlyói templom terére.

Jelenlét a kegyhelyen

A különböző kereszthalják érkezési sorrendben vonultak be a csíksomlyói templomba. Miután ott énekelve tettek egy kört, a templomot elhagyták és a többi kereszthaljához csatlakozva elindultak ki a Kis-Somlyó hegyén álló Salvator kápolna felé. A szembejövő keresztek egy hármás lobogó egyszeri meghajtásával köszöntötték. A hegyoldalban a búcsús menetet nyirfaágárusok és rimánkodó koldusok fogadták. Amikor a Salvator kápolnához értek, háromszor meghajtották a hármás lobogót. Ez volt mind a templomok, mind a kápolnák köszöntésének módja. Ezután minden kereszthalja beállt a számára írott táblával kijelölt helyre. Voltak, akik itt letelepedve pihenték ki az út fáradalmait, mások a hegyoldalban kínálózó gyónási lehetőségeket használták ki. Többen ekkor mentek ol-tárt kerülni: *Térgyen megkerüljük, van egy ótáracska, csak a hátuknál és előtte, térgyen hátul mensz, de alig tudod megkerülni, akkoracska csak, s túl kijössz. S Krisztus ki van nyújtva ottan [...] Azt mondják, megbocsájt, amikor ki tudsz menni, a bűnjeidről.* (L. K.) *Azt mondták, hogy megbocsájtja Isten a bűnjeinket, háromszor ha keresztülmegyünk. Közben imádkoztunk, az Üdvözlégyet, Miatyánkot.* (M. M.)

Az egy órákor kezdődő, hagyományos déli nagymise után került sor a tulajdonképpeni körmenetre. A sorrend itt ismét a hagyományos volt: Gyergyóalfalu, Csíkszentdomokos, a papság, az alsíki falvak, Nyárádmente, Sóvidék, Udvarhely környéke, Marosmente, Háromszék, Brassó és környéke, gyimesi csángók, moldvai csángók. A körmenet hagyományos sorrendjéről semmit sem tudnak, s azt, hogy a csángók a legutolsó helyen állnak, igazságtalanságnak, sérelemnek tartják. Erről egy adatközlőnk így nyilatkozott: *Nem tesznek elől, mert nem akarnak ők elől tenni, mer örökké alább nyomtuk a földet mi. A románok mocskoltak, mer aszonták: esti bozgor (hazátlan vagy), úgy mondták, mer magyar vagy, a magyar meg mind csak izé, mer ezek az ottvaló magyarok jobban tudnak, ezek a somlyóiak, magyarul, mint mi, s akkor ők mind csak előbb vannak, közelebb vannak, s akkor münköt mind csak alább hagynak, örökké alább nyomjuk a földet, mint más...* (L. K.)

A csángó kereszt csak két esztendeje létezik, addig a búcsúra érkező moldvaiak olyan helyre álltak, ahol népviseletes sorstársaikat látták. Így látszik, hogy valamilyen rend kezd kialakulni a moldvai keresztlen belül is, mert a keresztet az elmúlt esztendőben is a kalagori lányok vitték, s a hármast lobogót a pusztinai férfiak. Ennek vivői közt akkor is ott volt Eröss József, társai Szék Demeter és a külföldre távozott Eröss Mátyás voltak. Ez utóbbi csak azért jött haza, hogy részt vehessen a csíksomlyói búcsún. A moldvai csángók csoportjában a pusztinaiak voltak a legtöbben. Pusztina mintegy 2000 fős lakosságából egy kb. 40-es létszámú csoport képviselte a falut. A kocsival érkezőkön kívül többen érkeztek vonattal és egyéb járművekkel, ezek is a moldvai csoporthoz csatlakoztak.

A körmenet után csoportosan kimentek a csobotfalvi templomnál levő kocsihoz, ott ismét étkeztek, majd később az este hét órakor kezdődő csángó miséig a fűbe lepihentek. Az évés körülményeiről a következőket mesélték még nekünk: *Ott ebédeltünk a templomba. Máccor osztán, mikor a nagymise kifogyott szombaton is így egy órakor, vagy vasárnap es, akkor mentünk oda a borvízre arra a piacra, letelepedtünk, s ettünk ottan. Máccor úgy este ha megéhesedtünk, ott a templomban és ettünk, nem mondom. Nálunk itthon mikor mondjuk, akkor kacagtak, hogy templomban esztek? Ettünk há, ott úgy van.* (L. K.) Az ételt soha nem szenteltették meg (csak a húsvéti tojás megszenteléséről tudnak). Az éjszaka egy részét a templomban töltötték, más részét pedig a szabadban, tűz mellett.

Vasárnap

A vasárnapot a hagyományos napbanézéssel kezdték. Ebben az évben is akadtak olyanok, akik látni vélték a Szentlelket, illetve olyanok, akik kételkedtek ebben. *Azt mondják mikor énekelik Somlyón, Jöjj el Szentlélek Isten, mert a Szentlélek eljő.* (G. GY.)

Nem a Hódba jelent meg, hanem az áldott Napba, abba jelent meg, abba. Olyan formába jelent meg hamarabb, úgy jelent meg, mint egy galambacska; mint galambacska elé es, vissza és benne, elé és vissza és benne, s aztán elváltozott, s elváltozott kékbe, sárigba, lilába, zödbbe, szép vót. Azt meglássa az, aki imádkozik és hisz a Jó Istenbe. Azért erőst kellett imádkozni, erőst, erőst, hogy az Úr aztat megadja, erőst kell imádkozni, hogy meglásd. A Jó Isten nem vesz el egyet és a kegyébe, aki őerte nem csinál. Vót nekem egy jó ismerős asszonyom, úgy hitták, Dani Istáné, ketten a fejünket összetettük, örökké mondta nekem:

– Magad látod-e?

– *Én látom. Hát te látod-e?*

– *Látom én es.*

Azért imádkoztunk, hogy meglássuk. [...] De milyen szép vót legutójára, jaj nem is lehet elmondani, erőst szép vót. (S. I.)

...azt mondták, de én azt nem hiszem, soha nem láttam, én is akkora bűnös nem lehetek, hogy kiár (éppen) ne lássam meg, de hát az nem az, amikor az áldott nap jön fel, akkor a sugárja tetszik és ott valami mozog, de nem lehetett a Szentlélek. Mán én is úgy teszek, mint azok a hitetlenyek. Eleget imádkozom, én a Rózsafüzért este, reggel elimádkozom, de én nem láttam soha. Hát hogyne, mikor az áldott Nap bújik fel, másszor köd van, másszor izé van, tetszik ottan, valamit látsz, azt mondták, olyan, mint egy galambacska, de én nem láttam sua. Huszonkétszer jártam ott. Mit mondjak? Hazudjam azt, hogy láttam? De én nem láttam. Sokan mondják, egyszer egy nálunk vót, vótak így az üvegszemek, az ablaknak a szemjei, mert az nem tiszta vót, sárgák, kékkel, zöddel. Ne a Boldogságos Szűz Mária tetszik, az üvegszemeken mutatódott. Én odamentem, semmit se láttam, csak nem vót tiszta az üveg. Mások más faluba mentek, Câmpeni-be, egy román faluba; jaj, ne, a boldogságos Szűz Mária megtetszett az ablakon!

– *Menjete el, hagyjatok békém!*

– *Ne, ne, ne, nem lássa?*

Hát mit lássak, kékkel vót, sárgával, zöddel, lehet mer nem tiszta az üvegszem; az vót ott, nem a boldogságos Szűz Mária. Hát ez vót. Én nem láttam. (L. K.) Hát ahányszor eljártam, mindig láttam. Igen. (T. E.)

A napbanezés rituális mozzanatát egyesek a csángó nap- és holdkultusszal hozzák kapcsolatba.

Nemcsak a templom és a szobor bír különleges "varázserővel", hanem minden megszentelt hely, így a Kis-Somlyó oldala, ezen belül különösen a *Jézus hágója* is. Ide járnak ki a legtöbben gyógynövényeket gyűjteni. Az itt szedett *burjánok* megsokszorozódott gyógy- és mágikus erővel bírnak, egyrészt a bennük levő hatóanyagokból, másrészt az áldás gyógyító és bajelhárító hatásából adódóan. Csíksomlyó jótékony hatásáról főként ezek a növények, valamint más tárgyak (búcsúfia, érintőzött tárgyak stb.) a legkézzelfoghatóbb bizonyítékok. A gyógynövénygyűjtésre a napbanézést követően, a vasárnapi mise előtt kerül sor. A gyűjtött növények skálája széles, egyesek szerint minden növény jó valamire. "*Mindenből tettek, szedtek mindenből. Mondták, Jézusé a keresztfán.*" (G. Gy.) A leggyakrabban gyűjtött növények a következők: gyertya gyökerű fű, tener burján, amely más megnevezések szerint ötüjjü burján vagy Mária tenere,

reszponz, fenyőrügy, valamint a hagyományos nyírfa vagy mogyorófaág. Ezeket a növényeket a legkülönbözőbb célokra használják fel. Gyógyszerként emberek és állatok gyógyítására alkalmazzák. A hatóanyagok kivonására különböző eljárásokat használnak: főzetet készítenek (forrázással vagy főzéssel), alkoholos kivonatokat (esszenciákat), szirupot állítanak elő, valamint megszáritják, hogy megfűstölődjenek vele. A növények gyógyhatását használták valódi betegségek gyógyítására is ("sárgtság", májbetegségek, különböző fájdalmaik ellen), valamint betegségként felfogott pszichikai jelenségek megszüntetésére (ijedtség, félelem, szorongás). A növények gyógyszerként való felhasználásáról a következőket tudtuk meg: *Kimentünk ottan, Krisztusnak a hágóján, aztán megláttuk a izét, egyfajta izék vótak, gyükerek, úgy mondtuk, hogy gyertya gyükerek, sárigságtól valók, értettétek-e?*

A sárigságtól való, akinek a mejje alatt terü van. S akkor itten belétördeltük abba az üvegbe, abba a szenteltvízbe, amelyeket hoztunk Somolyóról. Hoztuk azt a gyükeret, beletördeltük, s azt ittuk meg, úgy, hogy egy kicsit megéledett, na egy kicsit megsárgította a leveit, akkor vettünk egy pohárt, csináltunk pohárt, s meggyógyultunk mik es. (Sz. K.) Szoktunk hozni virágokat, van az az öt ujjú burján, mi úgy mondjuk, öt levele van, s azt es szoktunk hozni. Aztat azt mondják, megfőződ, jó szűtől, s hoztam én is. Nyírfaágot hoztam még, olyan ágat, meg a Máriát megtörültük vele, haza hoztuk, mondták, hogy jó ijedtségtül. Berakjuk bent a házba egy tiszta helyre, oszt amikor vaj egyszer beteg vagy, megfűstölődöl vele, úgy szoktuk, há. S akkor más apró virágokat es, úgy mondjuk, onnan a kaszálóból is szedtük, a Máriát megtörültük, s hazahoztuk. S akár mindenki csinálja ezt, mások is, nem csak a pusztinaiak; megkenődünk vele. (L. K.)

Megfűstölni olyan ződ ágat, mindenhol elmentek. Ha ez a burján vót, s a másik es vót, mindenből. Minden burjánkából. Jézus keresztfájától mindenből. Azt mondták, ha vaj egy beteg szédül, vaj el van a feje izélve, akkor tettek a tüzet, s akkor a ruhát így, s akkor abból fűstöltek. (G. Gy.) Sárig gyükerü jó orvosságnak, becsinálod vízbe, pálinkába, borba is be lehet csinálni. Jó akármilyen egészségre, sárigságtól való, ha besárgul a szemed, mindened, akkor azt ha becsinálod, akkor az jó mindentül. Gyűjtögettünk, szedtünk fenyőt izének, mondja na, sziropnak. (E. J) Más alkalmazási módok is ismeretesek, nemcsak a gyógyszerként való felhasználás: a mágikus eljárások. Ezek között tartjuk számon a nem valódi betegségekre irányuló gyógymódokat, az időjárás-varázslásokat, valamint az állatok termékenységet elősegítő cselekvéseket. Nem valódi betegségnek nevezzük az általuk betegségként felfogott pszichikai tüneteket (ijedtség,

félelem, szorongás), valamint a hiedelmekre épülő elváltozásokat, mint például igézés, rontás. Ijedtség esetén a megszáritott növényekkel "megfüstölődnek". Az igézés már bonyolultabb gyógyítási rendszert igényel. Ebben a rendszerben a gyógynövényeken kívül más elemek is megjelennek: alkalmazzák a szenes vizet és ezzel párhuzamosan a különböző textémákat (ráolvasásokat, imákat). Ilyenkor a gyógyítási eljárás rituális színezetűvé válik, ebben a népi praktikában egymás mellé kerülnek valláson kívüli, valamint keresztény elemek (l. a függelék 18 sz. ráolvasása).

Vannak olyan esetek is, amikor valódi betegségek gyógyításához is textémák kötődnek, pl. egyfajta kelés, a "pokolszökés" esetében (l. 22 sz. ráolvasás). Mágikus eljárások az időjárás-varázslások is. Ezek általában a rossz idő (szélvész, "ziar", jégverés) elhárítására irányulnak. A rossz idő okozójának a sátánt, sárkányt, valamint az Erdély-szerte ismert, de a moldvai hiedelemtudásban ritkán előforduló "taraboncás deák"-ot tartják. Ezeket megfelelő ráolvasásokkal és tevékenységekkel (gyertyagyújtás, szentelt növények tűzbe dobása) sok esetben távol lehet tartani. A ráolvasások fontos szereplője Szent Margit asszony, aki azonban csak a keresztény legendák elemeinek segítségével képes úrrá lenni a gonoszon. A másik hiedelemként, a "taraboncás deák"-ot is keresztény vallási elemek emlegetésével lehet távol tartani, illetve elűzni. Visszatérő eleme ezeknek a ráolvasásoknak Mária fátyola és hét sing olvasója, Jézus vérének harminchárom cseppje, Szent Benedek úrnak szárnya, Szent Antalnak kötele, valamint a szent mise, a szentség és a kovász. Ezekben a ráolvasásokban átokformulák is gyakran megjelennek: ("váljál hetvenhét felé, váljál víz-zé"). *S akkor leszen belőle víz, s nem lesz többet jég. Ezeket szokták mondani. Szentelnek gyertyákat s ezeket az imádságokat mondják. Nálunk vót egy öregasszony, meg van halval az, öreg fehérenép, s az tanyítottá meg, s vannak olyan nyepotjaim (unokáim), akik megmondják, most nősültek meg, s mind tudják ezeket az imádságokat. A szentelt gyertyát meggyújtottuk, s az, ha akar megizélni, jön szél, jön szélvész, úgy mondjuk mi, hogy jön a ziar.* (G. GY.)

A növényekről ...*azt mondták, jó, jedtségtől való, nagy üdőtől. Nagy üdöre is jó vót. Tudják, régen tudták még, hogy hogy kellett, gyertyát szenteltek akkor, gyertyát gyújtottak akkor meg.* (Sz. T.)

A növényeket az állatok gyógyítására is alkalmazták. Erre a *reszponst* emlegették, ezt "a marhára teszik" (E. J.), valamint a nyírfá és mogyorófaágból készült ostort, amellyel "jó megverődni" az állatoknak. A nagyobb hatóerőért a gyógynövényeket a Mária-szoborhoz is hozzáértették.

A csíksomlyói búcsú másik kiemelkedő mozzanata az *érintőzés*. Erre vagy a körmenetet követően, vagy ritkábban a vasárnapi szentmise után kerül sor. A szoborhoz érintendő tárgy bármi lehet, de gyakoribb a fejkendő, zsebkendő, kalap, nyírfaág, érintőzni szokták a vásárolt búcsúfiát is. Régebben a szoborhoz annyi pénzt tett mindenki, amennyit jónak látott: *Pénzt igen, vittünk, hogyme, a Máriánál is, a Krisztusnál is. Az ótárt megkerültük, mennyit akarsz, annyit vetsz, amennyit vetsz, többet érsz vele; Mária tiszteletire, segélyekre, adjon egészséget, ezt adjon, azt adjon, amit gondolsz magadban.* (L. K.)

Ezzel szemben az idén az érintőzésért kijelölt összeget (100 lejt) kellett fizetni, minekutána két székelyruhács lány az érintőzendő tárgyat Máriához érintette. Az érintőzés a búcsú fontos mozzanata, ilyenkor kerülhetnek a legközelebb a csodatevő Mária-szoborhoz.

Ha járunk, minden évben megtöröljük; aki nem tud menni, annak el lehet vinni, az ideadja, s én elviszem. (L. K.)

Mint minden évben, ebben az évben is küldtek érintőzendő tárgyat az otthon maradt betegek vagy idősek. Úgy vélik, hogy Mária csodatevő ereje a tárgyakba is behatol, s ezek ily módon fejtik ki hatásukat. Bármilyen betegség gyógyítására alkalmasak, csak meg kell vele "fenni" a beteg testrészt, ezenkívül az ilyen tárgy szerencsét hoz a házhoz. A Mária gyógyító erejéről érzékletes történeteket mesélnek: *Az egyik fülel nem hallott jól, nem hallott jól, s akkor a somlyói búcsúra elmentem; a búcsúra vittem ruhácskát, zsebkendőt, ahogy mondják (mi úgy mondjuk, ruhacska, mert mi csángóson beszélünk), s akkor törülők, kendezők is vannak, s megtöröltem a Máriát vele. Hazahoztam, kétszer megtörölte magát, s akkor csak egyszerre kipattant a füle s hallott. Ezt tudom mondani, mert kiár (éppen) az én lányommal vótam benne, vele. Nem hallotta jól, egy kis levegő érte, s bedugult a füle, és nem hallotta jól, azt mondta, csak zúg, cseng, zúgásokat hallott, nem hallott jól. S akkor mikor én azt visszahoztam a Máriától, mikor kétszer-háromszor megtörölte, s akkor egy pattanás hallatszott, kipattant, és akkor hallott.* (L. K.)

Az otthonról hozott tárgyakon kívül az itt vásárolt tárgyakat is érintőzték. A pusztinaiaiak nem vásároltak sok mindent, a többség kevés pénzt hozott magával, és legfeljebb egy tárgyat vitt haza búcsúfiaként. Főként funkcionális tárgyakat vásároltak (fejkendő, rózsafüzér, kulacs). Csak egy asszonynál láttunk dísznek minősíthető kerámiakacsát. Ezenkívül a hegyen osztogatott szentképekből is kaptak (a gyermekek többet, a felnőttek kevesebbet).

Csángók a csíksomlyói búcsúban. Fotó: Gazda Enikő

Összeáll a búcsús csoport. Csíksomlyó 1993. Fotó: Gazda Enikő

Az autóval megtett út végétől gyalog és népviseletbe öltözve haladnak tovább. Csíksomlyó 1993. Fotó: Gazda Enikő

Napbanzés a pünkösdi búcsún. Csíksomlyó 1994. Fotó: Tánczos Vilmos

Hazatérés

Közvetlenül a vasárnapi szentmisét követően a pusztinaiak csoportosan felvonultak a csobotfalvi templomhoz, ahol rövid falatozás után felszálltak a munkásszállító autóra. Hazafelé menet csatlakoztak hozzájuk olyan pusztinaiak is, akik erdélyi városokban dolgoztak és csak a búcsú kedvéért látogattak Csíksomlyóra. A náluk maradt ételmet kéregető cigányoknak adták. Két óra körül a kocsni elindult.

A csíksomlyói búcsú funkciói

1. Részesedés a búcsú érdemeiből.
2. Anyanyelvi közegbe való integrálódás igénye.
Mentünk, hogy válajszunk az érdemből a miséknek, hogy vegyük el, lám mi es, használjuk na, ha búcsúkra mentünk, hogy halljuk meg, azt a sok prédikát. Annyi magyar prédika vót, azok mind magyarok vótak. (Zs. K.)
3. Gyógyulás céljából (érintőzés, gyógynövénygyűjtés).
4. Hálaadás céljából.
5. Kikapcsolódási lehetőség.
Nekem a búcsú nem egy kirándulás, de mondom, még egy kicsit megjáróm magamat én is.
6. Találkozás ismerősökkel, hozzátartozókkal.
Vannak gyerekeink itt fent iskolába, Szeredába, Brassóból jöttek meg, pusztinai születésűek. (E. J.)
7. Az először jövő gyerekek viselkedési modelleket sajátítanak el.

Függelék

A függelékben közöljük azokat a liturgikus és apokrif imaszövegeket, ráolvasásokat, melyeket a búcsú résztvevőitől jegyeztünk le. Amint erre a főszövegben is utaltunk, ezek az imaszövegek közvetlen vagy közvetett módon kapcsolatban vannak a búcsújárással.

1.

Mi Atyánk, Úristen, ki vagy a mennyekbe, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön es. Mindennapi kenyerünköt add meg nekünk ma es. És bocsásd meg Uram a mi vétkeinket, miképpen mi is

megbocsájtjuk az ellenünk vétkezőknek. Ne végy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól. Ámen. (L. K.)

2.

Mi Atyánk Úr Isten, ki vagy a mennyekbe, megszenteltesd a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg szent akarod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön es. Adjad Uram Isten mindennapi élő kenyerünket. És bocsáss meg a vétkezőknek és ne vigy Uram a gonosz kísértésben. De megszabadíts Uram a gonosztól, az életet meglátni. Ámen. (T. E.)

3.

Mi Atyánk, Úristen, ki vagy a mennyekben, megszenteltesd a te neved. Jöjjön el a te országod, leen meg a szent akarod, miképpen a mennyben, itt a földön es. És add meg Uramisten a mindennapi zélő kenyerünket. És bocsásd meg Uram a vétkeinket, mi is megbocsájtunk ellenünk a vétetteknek. És nevünköt a kísértetbe, de megszabadíts a gonosztól és kárhozattól. Ámen. (Sz. K.)

4.

Üdvezlégý Mária, kegyelemmel teljes, az Úr van teveled. Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse Jézus. Asszonyom Szűz Mária, Istennek Szent Anyja, imádkojzál érettünk a bűnösökért, most és halálunk oráján. Ámen. (L. K.)

5.

Üdvezlégý Mária, malasztal vagy teljes, Úr van teveled, Te vagy áldott az asszonyok között, áldott a te méhednek gyümölcse Jézus. Asszonyom Szűz Mária, Jézuskának szent anyja. Imádkojzál érettünk bűnösökért most és halálunknak oráján, életet meglátni. Ámen. (T. E.)

6.

Üdvezlégý Mária, malasztal vagy teljes, Úr vajon te veled. Te vagy áldott az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus. Asszonyunk Szűz Mária, Jó Istennek szent anyja. Imádkozzál érettünk bűnösökért, most és halálunk oráján. Ámen. (Sz. K.)

7.

Hiszek a Jó Istenbe, bízom a Jó Istenbe, a Jó Isten lakozzék lelkünkbe.
Názáretbeli Jédus légy szószólónk, égen váró csillag.
Sírni forduljatok,
Meg a Nap és a Hod és gyászba boruljatok,
Meg a mennyeiek es ne vigadjatok.
Menyországba csendikélnek az angyalok,
Elkészülének aranyos misékre.
Hónapjaim, hónapjaim, kik éntőlem gyónást nem tettél,
szálj be szüvemnek kebelibe.
Ott ugyan nyugudjál lelkemnek ágyába.
Menj el gonosz, ne sátráncs, vagyon nekem fejem.
A fejem megfelel az én képembe. Ámen. (T. E.)

8.

Hiszek egy Istenbe, bízom a Jó Istenbe.
A Jó Isten lakozzék az én lelkembe.
Jöjj el Jó Istenem, gyóntass meg engemet,
Hogy legyek én neked gyóntatott embered.
Menj el te gonosz sátán, ne kisírts engemet. (Sz. K.)

9.

Gyónom Uram Isten, meg is kérem mindenkoron szeplőtelen Szép Szűz Máriát, Szent Mihály arkangyal, Keresztelő Szent János, Szent Péter és Szent Pál apastalakat, a Jó Istennek minden dicső szentjét, hogy imádják a mi Urunkat, Istenünket. Mert felette vétkeztem gonosz gondolatomval, a szó szándékommal, a cselekedettyeimmel; én vétkem, én vétkem, én nagy vétkem. Meg es kérem én mindenkoron Szeplőtelen Szép Szűz Mária, Szent Mihály arkangyal, Keresztelő Szent János, Szent Péter és Szent Pál apastalakat, a Jó Istennek minden szentjeit, imádják a mi Urunkat Istenünket miérettünk. Ámen. (Sz. K.)

10.

[Hiszek] a mindenható Atyába, mennynek és földnek a teremtejibe. És a Jézus Krisztusba, ő egy fiába, Urunkba. Ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától, Kínzaték Pancius Pilátus alatta, megfeszítették, meghala és eltemetteté. Szála alá a poklokra, harmad napján halottaiból

feltámadott. Felment mennybe, ül az Atya Úristennek a jobbjára felől. Onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és a meghóttakat. Hiszek Uram Szentlélekben, közösséges keresztény anyaszentegyház. Szenteknek egyességét, bűneinknek bocsánatját, a lelkünknek feltámadását, testünknek. Hogy egészen hóttunk után az örök életet, hogy meglássuk. Ámen. (Sz. K.)

11.

Az én házam Szent Antal
négy szegibe a négy angyal
a közepibe az ótár
az ótáron a level
a levelen a zezer angyal
a zezer angyal között a Boldogságos Szép Szűz Mária.
Nyits kaput Máriám
Nyujts kezet Máriám
Hogy mehessek én is a Jézus társaság közé.
Ki ezt elmondja este lefektibe, regvel felkóttibe
legkisebb bűne nem marad a bűnbe. (Sz. K.)

12.

Koronának három ága, menyországnak magassága,
nyujts kezet angyal, nyits kaput Mária.
Ma szép piros hajnal van, kibe Mária nyuguvék,
Úr tőle születék, pokol tőle töreték!
Világosítsad Úristen,
neked adom testemet, lelkemet, életemet, halálomat,
Ezt az én kevés kis imádságomat.
Az én örző szent angyalom, szent pátrisom tiszteletükre
Ajánlja be a Bodogságos Szűz Mária
Szűz Mária szent fiának
Mennyei Szent Atyának miérettünk
és a meghótt híveink jussanak elejedbe. Ámen. (T. E.)

13.

Ma van szent péntek, úgy van annak a napja,
Krisztus ment kényyára, kényyán esett esettye,

öt mélységes nagy sebje.
Az én házam Szent Antal
a négy szegibe négy angyal
Közepibe egy ótár
Az ótáron van level
A levelen szent kereszt
Szent keresztben a bodogságos Szűz Mária
Szent haja leeresztvel
Szent feje felfüggesztvel
Kérdik, kérdik Szent Lukács evangyelistát:
Mért sírsz, mért sírsz Szűz Anyám, Máriám?
Hogyne sírjak, ha harmadnapra az én szent fiamat
nem láttam.
Menj ki térdig vérbe, könnyökig könnyübe, meg fogja
látni az ő áldott szent fiát.
Kiment térdig vérbe, könnyökig könnyübe, meg fogta
látni az ő áldott szent fiát.
Én áldott szent fiam, hol vótál?
O édesanyám, harmad napig a zsidók üdöztek, harmad
nap múlva megfogták,
Magas Kálváriára kivitték,
Magas keresztfára felfeszítették, a két kezemet
kétfele s a lábomat egy helyre,
Vas ostorval megostoroztak, bűdös nyálikval töpdöstek,
Vas kesztyűkvel csapkottak,
ecetvel itattak, epével etettek,
Suvickval döföttek,
Piros véremet kiontották
Feteke földvel felitatták
Véres kendőkvel megkendeztek,
És halálra es ítélték.
Ki ezt elmondja este lefektibe, reggel felkóttibe
Apját, anyját a purgatalan tűziből kiváltja,
És magának örök dicsőséget nyer az Úr Jédus által.
Ámen. (T. E.)

14.

Nyits kaput Mária, nyujts kezet angyal
Szép piros hajnal, hul a Mária nyugugyék
az Úr szellem születék, pokol köve törettetéék.
Világosíts meg Úristen, neked ajánlom a testemet,
a lelkemet, életemet, halálomat, ezt a kicsike
vers imádságomat,
hogy ezt a kicsike vers imádságomat, hogy ajánlják
be a Boldogságos Szép Szűz Máriának,
Bölcsőségos Szép Szűz Mária ajánlja a szent fiának,
a mennyei Szent Atyának
A purgátélium lelkeknek megszabadulása képpen.
Adj Uram örök nyugodalmat a meghóttjainknak.
Pokol kapujától szabadíts meg az ő lelküket.
Az elenyészetetlen való örök világosság fényeskedjék nekik.
Nyugodjanak békességben az Úrnak szentséges szent nevíbe.
A dicsőség az Atyának, a Fiúnak, a Szentlélek Úristennek a nevíbe.
Ámen. (L. K.)

15.

Koronámnak három ága,
mennyországnak magassága.
Nyits kaput, Mária,
Nyujts kezet, angyal,
szép piros hajnal,
hol a Mária nyugudék,
az Úr tőle születék,
pokol tőle törették.
Világosítsad, Úristen,
neked adom a testemet, a lelkemet,
életemet, halálomat,
ezt a kicsike vers imádságomat,
hogy ajánlják fel Boldogságos Szép Szűz Máriának,
Boldogságos Szép Szűz Mária ajánlja fel szép fiának,
mennyei Szent Atyának,
a purgatalani lelkek megszabadulásáért (az örök tűzből).
Adj Uram örök nyugodalmat halottainknak.

Pokol kapujából szabadítsd meg az ők lelküket,
hogy a rendíthetetlenből való világosság fényeskedjék nekik.
Nyugudjanak békességben,
a Zúrnak szentséges szent nevébe.

Dicsőség az Atyának, a Fiúnak, a Szentséges Úristennek a nevébe.
Ámen. (f. e. i.)

16.

O mennyeknek örömanya,
O Mária, ő szép rózsza,
Jézus pedig a bimbója.
Tedd kedvesem, ő Jézusom,
amit tiszta szívből nyújtok.
Engedd, ő kegyes Jézusom,
gyarapodjék társulatom.
Dicsértessék Atyaisten,
dicsértessék Fiúisten,
neked és Szentlélek Úristen,
Szentháromság egy Isten.
Minden lélek az Urat dicsérje,
én es azt dicsérem
este lefektembe, reggel felköttembe.
Elöttem van Szép Jézus,
hátam mellett a három Mária,
körülem van ezer angyal.
A zártson, vétsen, ki ezt tőlem elveszi. Ámen. (f. e. i.)

17.

Én felkelek szép piros hajnalba,
kimenek az ajtóm elejibe,
feltekintek napkeletre.
Hát ott vagyon fehér kőkápolna,
kűjjel angyal, bejül irgalmas,
abba üle Szent Asszonyunk, Szent Urunk székibe.
Ugy sír vala, úgy sír vala.
Odamene Szent Istán, Szent Lukács, Szent Védangyal Isten:
– Mít sírsz, mit sírsz asszonyunk Szűz Mária?
– Hogyne sírnék, Szent Istán, Szent Lukács,

Szent Védangyal Isten, a harmadik kegyes napja, az én kegyes szent fiamat nem láttam.

– Menj ki térdig vérbe, könyökig könyűbe, meglátod az áldott szent fiadat.

Kimene térdig vérbe, könyökig könyűbe,
meglátá az ő áldott szent fiát.

– Hol vótál, hol vótál én áldott szent fiam?

– Én a zsidók kezikbe vótam,
harmadik kegyes napja; hogy kergettek, üldöztek,
ameddig magas Kálváriára kikergettek,
magas keresztfára felfeszítettek,
két lábamat egyibe szegzették,
két kezemet kétféle feszítették,
vasszegekkel beszegzettek,
vas dardákkal ódalamat kinyitogatták,
piros vérem kiontották,
feteke fődnek szinyivel itatták,
vasnyársakval döfődtek,
vas ostorokval megostoroztak, бүдös nyálikval töpdöstek,
véres kendőkvel kendeztek.

Ki ezt elmondja este lefektibe, regvel felkötibe,
pokol ajtója beszámllatitak, mennyeknek ajtója
kinyittatódik. Ámen. (L. K.)

18.

Elindul a Boldogságos Szűz Mária, / Megtalálkozott három zsidó
leánnyal, / Kit akar megtalálkozott, Jédust vitte / Azt kérdi, halálra igizték
Jédust az a három zsidó leány / Egyik azt mondta, olyan szép mint a fel-
kelő fényesség / A másik azt mondja, mint a felkelő fényesség, / A harma-
dik, mint a felkelő fényességes csillag. / Halálra igizték az ő áldott szent
fiát. / Arra tanyitották, menjen el, merítsen a Jordán vizibül, / Csináljon
szenes vizet kevel, vízzel, vigasztaló Szent Lélek Úristen / Legyen meg,
vigasztalja, s Jédust avval vigasztalja. (T. E.)

19.

Elindul a szűz leány, Szent Margit asszony, / Hónya alatt viszi arany
mendicsét, Jézus Krisztusnak harminhárom csepp vérit, / Szép Szűz Má-
riának fátyolát, hét sing olvasóját, / Szent Benedek úrnak szárnyát, Szent

Antalnak kötelit, / Szélyes úton találkozik sárkányokkal, sátrányokkal. /
 Kérdi: Merre mész te Szent Margit asszony? / Meek, viszem Szép Szűz
 Máriának fátyolát, hét sing olvasóját, / Szent Benedek úrnak szárnyát,
 Szent Antalnak kötelit. / Merre mész? / Vegyem el az élőknek a
 kenyerüket. / Ne vedd el az élőknek a kenyerüket, / Menj el puszta hava-
 sokra, vágjált kösziklába / szentséggel nem használnak, kovással nem
 élnek. / Vájlál hetvenhét felé, vájlál vízzé. / (G. GY.)

20.

Elindul a szűz leány, Szent Margit asszony, / Hónya alatt viszi arany
 mendicsét, Jédus Krisztusnak harminchárom csepp vérit, / Szép Szűz Má-
 riának fátyolát, hét sing olvasóját, / Szent Benedek úrnak szárnyát, Szent
 Antalnak kötelit, / Találkozott szélyes úton sárkányokkal, sátrányokkal. /
 Kérdik: Mit visz szűz leány? / Viszem Szép Szűz Máriának fátyolát, hét
 sing olvasóját, / Szent Benedek úrnak szárnyát, Szent Antalnak kötelit. /
 Azt mondja a gonosz: Héjzám közel ne hozd, inkább tizenötöd napig arra
 a helyre nem megyek, / Inkább a pokol fenekire veressenek. (T. E.)

21.

Kérdik, kérdik: Merre mész, te taraboncás deák?
 Megyek, vegyem el az élőknek kenyerüket.
 Ne menj el, ne vedd el az élőknek a kenyerüket.
 Menj ki puszta havasokra vágjált kösziklába,
 Szent misét nem áldoznak, szentséggel nem használnak.
 Vájlál hetvenhét felé, vájlál vízzé. (T. E.)

22.

Elindul a Boldogságos Szűz Mária,
 Kiment a nagy hegyre,
 Megtalálkozott egy fehér lóval.
 Azt mondja, a fehér lovat levágta,
 asztalt terét belőle,
 minden csomót odahítt,
 csak a pokolszökést nem.
 A pokolszökésnek egyet harsant, pattant a töve,
 úgy elszlott mint a hó. (T. E.)

23.

Édes Máriám, őrizd meg a mezeinket jégtől, szélvészről, alkalmatlan időtől, / dőgtől pestestől, vadnak szájától, vadnak körmitől, rossz embernek szándékától / házunkat, marhánkat, magunkat édes Máriácskám. (T.E.)

Adatközlők

1. L. K. – László Katalin, sz. 1931
2. Sz. K. – Szócs Katalin, sz. 1914
3. D. P. I. – Dani Péter Ilona, idős asszony
4. T. E. – Timár Erzsébet, sz. 1905
5. G. GY. – Ghitu Györgyné, idős asszony
6. S. I. – Sebestyén Ilona, idős asszony
7. E. J. – Eröss József, középkorú férfi
8. E. J.-né – Eröss Józsefné, középkorú asszony
9. B. J. – Becze Józsefné, idős asszony
10. M. M. – Maties Mária, sz. 1956
11. Sz. T. – Szűcs Tinka, sz. 1950
12. f. e. i. – fiatal előimádkozó